

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р арх. Йордан Василев Радев
преподавател в катедра “Промислени и аграрни сгради”
при Архитектурен факултет на УАСГ. Последна
хабилитация ВАК „професионално направление 5.7.
„Архитектура, строителство и геодезия“, научна
специалност 02.17.05 „Архитектура на сгради,
конструкции, съоръжения и детайли” научна област
„Технически науки“; живущ в гр. София 1164, бул.
Христо Смирненски № 64. тел.: дом. 02 866 82 01

по Дисертационния труд на Маг.арх.Армен Хайуш Фазлиу за придобиване на образователната и научна степен “Доктор” в професионално направление 5.7. Архитектура, строителство и геодезия“, научна специалност 02.17.05. „Архитектура на сгради, конструкции, съоръжения и детайли”, научна област „Технически науки“, зачислен като докторант на самостоятелна подготовка към ДА, Нов български университет“ съгласно заповед на Ректора на НБУ 3-рк-357/19.07.2017 г. и „Закона за развитие на академичния състав, Правилника за неговото приложение и Наредбата за развитието на академичния състав на НБУ. Докторантът е отчислен, с право на защита - Заповед 3-РК-112/04.02.2019 г.

Дисертационният труд е обсъден и предложен за защита от Факултетския Съвет към “Магистърски факултет” на редовно заседание № 11, състояло се на 26.09.2019 г.

Съгласно Доклад на Декана и Заповед №3-РК-15 от 09.10.2019 г. от Ректора на НБУ, съм назначен в състава на научното жури. На първото му заседание съм избран за Рецензент на докторанта, съгласно процедурата по защитата на дисертационния труд на инж.- арх. Армен Хайуш Фазлиу на тема:

„Устойчиво развитие на гр. Прищина, Република Косово и ревитализация на жилищната среда“,

С научен ръководител: проф. д-р арх. Георги Георгиев

Уважаеми Господин Председател,

Уважаеми членове на научното жури,

Позволете ми да изложа пред Вас своята „Рецензия“ за работата на Докторанта по темата на дисертационния му труд , както и впечатлението ми за неговия художествено-творчески, изследователски и приложен опит на архитект, администратор и преподавател.

1.Технически и автобиографични данни:

Техническите материали са представени в папка № 1 и с оглед необходимия обхват на рецензията, ще се спра съвсем кратко на по-съществените от тях.

- **папка №1** съдържа коректно подредени:

Автобиография, Диплом за завършено висше образование като „Инженер по архитектура“ в Университета на Прищина "Хасан Прищина", - Факултет по строителство и архитектура - направление Архитектура, , сертификати за завършени от него курсове, участие в международни изяви, творческа дейност като проектант и водени от него лекционни курсове като Лектор /асистент в "ААБ колеж"- Косово Поле, 10000 Прищина (Р.Косово) и Преподавател в University of Prishtina - "Hasan Prishtina", Факултет по Изящни Изкуства (Р.Косово) - всички описани в Творческата му автобиография.

- **папка № 2** съдържа молби и документи за зачисляване в НБУ, Работна програма, протоколи от изпити, протоколи от заседания на Факултетския Съвет на Департамент “Архитектура” на НБУ, в които е разглеждана работата на дисертанта, Заповеди за Зачисляване и Отчисляване с „право на защита“, както и др. необходими документи, съобразно изискванията. Приложени са списък и ксерокопия от докладите и участията в научни програми на докторанта.

От Автобиографичната справка виждаме, че Докторантът, арх. Армен Хайуш Фазлиу е роден на 20/09/1979 – Националност: Косовар/Албанец. Висшето си образование „Инженер по Архитектура“ завършва в Прищеникия университет - Факултет по гражданско инженерство – клон Архитектура, Р. Косово в периода 1997-2005 г.. През 2010 - 2011г дипломира „Master of scenography“ към Прищеникия университет "Хасан Прищина", гр.Прищина, (Р. Косово) направление „Сценография и интериор“. През 2014 е аспирант (PhD candidate) в Политехническикия университет , Тирана (Албания), Факултета по Архитектура и Урбанизъм, а от 2017г. е зачислен като докторант на самостоятелна подготовка към ДА, Нов български университет“ - София. Владее относително добре сръбски и английски езици. В художествено-творческата сфера Докторантът се представя още като студент “Асистент /Архитект в "PROARK", гр.Призрен (Р. Косово) Строителна и проектантска компания - „Асистент по управление на дизайна“ и като Архитект-Проектант в Строителна фирма "MABETEX", гр. Прищина (Р. Косово) където участва в проекти: Вила „BENGGJET PACOLLI" - Residential Villa“ и „GYNECOLOGICAL HOSPITAL" –

Болнична сграда през 2006 и 2007 г. "M-TECHNOLOGIE", Прищина (Косово) Фабрика за обработка на алуминиеви врати и прозорци, стени за завеси и обработка на стъкло (Дизайн на фасади и чертеж на магазина) проекти: "РИЛИНДЖА" - административна правителствена сграда - Работен проект на фасадите. 2008 „АСТАНА БОЛНИЦА“ - болница Работен проект на фасадите. 2007.

През 2008 е Основател и Принсипал на "DUALGROUP"- sh.p.k. Str. Garibaldi/H1/B13 - Pristina, 10000 Pristina (Kosovo) www.dualgroup.org (Project design, supervision and management.) с проекти на Обществени (14 бр.), Жилищни (12 бр. от които 5бр. в Швейцария) сгради и 2 бр.конкурсни разработки. Липсва информация за проектите или „Отзиви“ за тях да са публикувани в специализирани издания (прави впечатление също липсата на думите „колектив , съдружници или автор“).

От Автобиографията на докторанта разбираме, че с Урбанизма се запознава по-конкретно в началото на 2005 г.на семинари, т.н „Workshop“ – „Urban Planning and Developing of Suhareka Municipality 2023+, Wiена (Austria), Prishtina and Wien University през 2009г. и Urban Planning and Developing of Junik Municipality 2023+, Junik (Kosovo) UTAN GRASNER International level of team work“ по 1 месец всеки. През 2017г. авторът посещава едноседмичен семинар в Рим, Италия на тема: „Нови подходи към възстановяване на построяното наследство, Рим (Италия) -Italian Trade Agency , „Международно ниво на работа в екип“.

От 2012г. до 2015 г. е асистент в „AAB College"Industrial area Pristina - Kosovo Polje, а след това и до момента, е Лектор в Университета на Прищина „Хасан Прищина“ – Факултет по изящни изкуства, Косово.

папка 2. Авторефератът , в обем 81 страници /10 илюстрации и 62 таблици /представя Анотация на дисертационния му труд, Библиография, опис на публикациите и участия в международни конференции.

Като Оценка на съответствието на автореферата с основните положения и приносите на дисертационния труд: Авторефератът отговаря на изискванията от Наредбата за обучение на докторанти и специализанти в НБУ. В него коректно са отразени Целта, Задачите, предметът и обектът на изследването.

2. Основна част

• **папка 3** Дисертационен труд

Представеният материал е в обем 208 машинописни страници, наситени с богат илюстративен материал от 146 цветни илюстрации и 10 схеми, обхващащ: Въведение и 5 основни глави - „Модули“; Заключение; Библиография на ползвани литературни източници

от 40 печатни заглавия, Библиография на ползвани 26 електронни източници и списък на приложени фигури и снимки;

За нуждите и обема на рецензията материалът е разгледан в подреждане, по-различно от представеното в автореферата съдържание, поради изискванията на Приложение № 5 към „Наредба за развитие на академичния състав на НБУ- ОБРАЗЕЦ ЗА СТРУКТУРА НА РЕЦЕНЗИЯ НА НАУЧЕН ТРУД ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА И НАУЧНА СТЕПЕН „ДОКТОР“ в НБУ“, подреден както следва:

I. Значимост на изследвания проблем в научно и научно-приложно отношение.

Авторът ни представя изследване на чувствително сериозна, много дискутирана и актуална тема, която днес е особено значима поради нарастването на архитектурно-строителните проблеми в Р.Косово и по-специално в столичния град Прищина. Поредният следвоенен период, сложил край на разпада на СФРЮ и формиране на новата Република Косово, е характерен със стремежа на държавата да се справи с опустошителни разрушения и значителна миграция на населението. Това от своя страна налага преструктуриране на икономиката, на структурата на града - ново зонироване, нова транспортна мрежа, което да се осъществи в рамките на нова „Стратегия за устройство на територията“ и съответстваща Нормативна уредба.

Проблемите на развитието на град Прищина, разширяващ се в момента във всички посоки и в противоречие с последния общ устройствен план, налагат ново осмисляне на функционалните градски системи като възникване на нови квартали и зелени площи, ревитализация на старите жилищни и обществени квартали, както и наличните транспортни мрежи, свързващи новите квартали със старата част на града.

II. Обоснованост на целите и задачите в дисертационния труд

Авторът внимателно подбира темата и времевия период на изследването - в историческа последователност, проследявайки местните териториални, социални и климатогеографски условия, заедно със създалите се традиционни културни, градоустройствени, и архитектурно-строителни особености, откроява характерните черти на древния източно-европейски град с неговите положителни и отрицателни черти, така и настоящите проблеми, характерни с безконтролното строителство в момента. Новото строителство за сметка на зелените площи, като инструмент за бърза възвръщаемост на инвестиция и големи печалби, налага необходимостта от създаване на нови нормативни документи, регламентиращи правилата, правата и задълженията на гражданите при изграждане на жилищни и обслужващи, културно-административни зони и места за отдих в структурата на Новата държава.

Град Прищина, като столичен град, който се намира на важен транспортен кръстопът в Юго-Източна Европа, разположен между границите на 4 държави, е важна част от древните цивилизации и транспортни артерии на територията на Европа.

Работата на дисертанта цели да прецени както историческите традиции и ценности в различните епохи, архитектурните следи от изминалите периоди и потенциала за развитие на това селище, така и адекватността на съществуващото законодателство на държавата Р.Косово в областта на урбанизма, при което в резултат на задълбочен анализ, да се заема с направата на предложения за Модели и стратегии за подобряването му. Темата е повече от актуална. Целта е да се осигури естествено и съобразено с традициите и географско-климатичните предизвикателства развитие което да надгради споменатия по-горе потенциал.

Предметът и Обектът на изследването са точно формулирани – посредством широко-обхватен преглед на социално-икономическото и пространствено развитие на града през отминалите времеви периоди на своето съществуване и „Обобщен анализ“ на *„културно-историческото наследство, демографското развитие на Косово и Прищина и пространствено-времето развитие на Прищина“* (Модул 2), посредством Метода на „сравнителния анализ“ да се определи влиянието на дейности, форми и пространства, характерни за традициите и мотивите в развитие на градоустройството и архитектурата през вековете и се постави „диагноза“ (Модул 3), да се преценят силните и слабите страни, възможностите и заплахите и да се изготвят „Основни насоки в устойчивото развитие на гр. Прищина“ (Модул 4).

III. Наличие на обоснован и разработен теоретичен модел на изследването

е в Модул 5, където авторът конкретизира резултата на своето изследване в “Приоритетни насоки в ревитализацията на жилищната среда в гр. Прищина“, като посочва отворените ниши за това – „Енергийна политика и енергоефективност на жилищната среда и Жилищна политика“.

IV. Наличие на собствен принос при събирането и анализирането на емпиричните данни.

1. Оценка на степента на лично участие на дисертанта в приносите.

От автобиографията на докторанта и по-специално от творческата му дейност и интереси определено може да се съди за наличието на собствено мнение, анализ и заключения като „принос в образованието“ постигането на определен научен анализ.

Описание на приносите:

2. Кратка характеристика на естеството и оценка на достоверността на материала, върху който се гледат приносите на дисертационния труд.

а) Авторът ни представя един обширен ретроспективен поглед на Древния град Прищина в „ново обособената“ през 2008 г. все още оспорвана държава Р.Косово на Балканския полуостров. Изследването е изключително важно от гледна точка на географските и климатични особености на местонахождението на Косово и гр.Прищина, както и на преминалите през вековете социални и политически метаморфози, формирали специфични традиции и културна идентичност на една нация. Така авторът изгражда своята генеративна Концепция за развитието на последващите идеи и формулираните устройствени Модели и 3 вида перспективни Сценарии. Това е от ключово значение за достоверността на материала, върху който се градят приносите на дисертационния труд.

б) Описание на приносите на кандидата и класифицирането им.

- Критично е оценено състоянието на града с неговите проблеми и са изведени стратегически насоки за неговото устойчиво развитие.
- Изведена е концепция и обобщено допълнени терминологични понятия с научно-изследователски инструментариум на пространствено-времево развитие на град Прищина, Р. Косово .
- Набелязани са приоритети в ревитализацията на жилищните комплекси и квартали; енергийна политика и енергоефективност; жилищна политика.
- Разработени са основни насоки в устойчивото развитие на Прищина с акцент върху: алтернативни сценарии за устойчиво регионално и градско развитие; макропространствен и практико-приложен модел на развитие и основни стратегии.

б).Дисертационният труд показва, че кандидатът притежава задълбочени теоретични знания по съответната специалност и способности за самостоятелни научни изследвания.

Анализът на цялостната дейност на любознателен, ученолюбив и търсец колега показва,че кандидатът притежава необходимите теоретични знания по съответната специалност и способности за самостоятелни научни изследвания.

V. Коректност при цитирането на представителен брой автори.

1. Изобилието на илюстративен материал и ползването на богат набор от литературни източници по засегнатите въпроси показват необходимата рутина на автора да използва придобития опит, знания и умения, да провери адекватността на направените заключения и изводи и да потвърди Съответствие между избраната методология и методика на изследване и поставената цел и задачи на дисертационния труд.

2. Номерацията на отбелязания с цифра материал в текста въобще не съответства по място с Фигурата, като илюстрация и източника от Библиографията. Объркването е разбираемо, поради стремежа коректно да се покаже източника на ползваната

информация, но липсата на умение как да стане това. Коректно е показан източника под черта, но объркването идва от обединяването на „препратките“ с литературните източници.

3. Много често фигурите на чуждестранни примери като препратки не са свързани с текста и пояснени защо и по какъв повод са приложени.

Въздействия на дисертационния труд върху външната среда.

Авторът се представя с 3 бр. публикации по теми, близки до темата на дисертацията. в „International Journal of Scientific and Engineering Research “CONSTRUCTION OF CENTRAL URBAN PARTS IN MAJOR CITIES AND HISTORICAL CONTEXT” (IJSER)“ (през м.април ISSN 2229-5518 и декември “THE LIVING ENVIRONMENT OF URBANISM IN KOSOVO” ISSN 2229-5518 2018 г. – 2бр и). и 1 бр. в Годишника на НБУ- София на Международна конференция “CHANGING CITIES: Градовете на бъдещето “Smart cities and urban development. Information and communication revolution and artificial intelligence in favor of changing cities” Challenges, Predictions, Perspectives”

Докладите, изнесени пред международна аудитория в (2 на брой отпечатани с ISSN) и един в НБУ се приемат с интерес и се признават за „Импакт фактор“.

VI. Съответствие на избраната методология и методика на изследване с поставената цел и задачи на дисертационния труд.

В дисертацията са използвани: историко-хронологичният метод при подбора на информацията, сравнителният анализ - за формиране на изводите и заключенията и индуктивният метод за обобщение на най-характерните елементи, връзки и взаимоотношения в направената Систематизация на пространства и форми, предложените Модели и завършвайки с редица обосновани предложения за бъдещото развитие на града. Считам поставената цел и задачи на дисертационния труд за изпълнени успешно.

VII. Мнения, препоръки и бележки.

Като забележка бих отбелязал, че авторът превръща текста в т. **4.3.2. „Развитие на туризма в община Прищина. Структура на рекреационните дейности и природо-рекреационни ресурси“** като вид туристически справочник и пътеводител, стигайки до административно-управленчески заключения, насоки и препоръки. Така текстът от необходима и целенасочено подбрана информация, подготвена за научен анализ се превръща в рекламен атрибут.

По мое мнение в следващите **„Методически насоки на плановите действия, свързани с валоризация на културното и природно наследство целенасочено към туризма“** дисертанта отново въвежда некоректно понятието „Работен Модул“ вместо възприетото в теоретичните разработки - „Глава 1,2,3 ... или „Фаза, Ниво“ 1,2,3 ... – тъй като в значението на думата „Модул“ в професионалната терминология има друго значение – на

„отношение“ между отделните елементи и цялото. Използването му започва с познанието на теорията за „Архитектурната композиция“ от архитектите на Двуречието – между р.Тигър и Ефрат, минава през Египет (Пирамидите), Гърция (Питагорейците - „Златното число“ 1.618, Партемона на Фидий), Ренесанса (Леонардо да Винчи –отношенията $m:M = M:(m+M)$ – “Златното сечение”) и Льо Корбюзие (Модулорът).

VIII. В Заключение

Като изхождам от предоставения ми материал на дисертацията и запознавайки се с цялостната дейност на докторанта, считам работата му отговаряща на заложената програма и предлагам на Специализираното Научно Жури да присъди на арх. Армен Хайуш Фазлиу – докторант на самостоятелна подготовка към Департамента по Архитектура на НБУ образователната и научна степен “доктор” в професионално направление 5.7. Архитектура, строителство и геодезия“, научна специалност 02.17.05. „Архитектура на сгради, конструкции, съоръжения и детайли”, научна област „Технически науки“

Благодаря за вниманието

София, януари 2020 год..

ИЗГОТВИЛ:

(проф. д-р арх. Йордан Радев)